

פנינים

זפרפראות נבחרים לפרשת השבוע "פרשת וישלח"

עורך: הרב יוסף ברנר

לתגובות והצעות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

זו, פועל עתה רבי אלימלך למענו טובה גדולה ועצומה בשמים ממעל, דבר, אשר המגיד השתוקק זה מכבר להשיגו ועד עתה לא עלה בידו. על ידי אותה שיחה עם החסיד שנכנס באקראי לחדר, ואשר נסובה למראה פנים על עניין אחר לחלוטין, הושיט רבי אלימלך למגיד מקאזניץ בקנה, את משאלת לבו הגדולה והוותיקה.

וכך הסביר זאת המגיד מקאזניץ, לבנו רבי משה: יש, והצדיק מבקש לפעול טובה למען אדם מסוים ולהשפיע לו ישועה או הארה גדולה מן העולמות העליונים. ואולם, הושש הוא לעשות את הדבר בגלוי, פן ושמו יקומו כנגדו מושטינים, אשר יחלו לקטרט על אותו אדם ולטעון, כי אינו ראוי לאותו טובה. לפיכך, מערים הצדיק על השמן, ופועל את פעולתו בחשאי, באופן ששום משטין ומקטרט אינו מועלה על דעתו את הטובה, שמתכוון עתה הצדיק להשיג בעד אותו אדם, וכך, עולה בידו, בסיעתא דשמיא, להשפיע את הטובה ואת הישועה מבלי לגרום שום קיטרוג.

כיצד הוא עושה? – פונה אל אדם אחר ומשוחח בנושא מסוים, מבלי לעורר שום רמז לכוננתו האמיתית, ואילו במחשבתו, מתכוון הוא לעניין האמיתי הרצוי לו ומכוון את הדברים לכוונה שונה מזו הנשמעת לאוזן. באמצעות הכוונה הטמורה המסתתרת מאחורי הדברים, מוציא הוא את פעולת ההטבה אל הפועל, מבלי שזה מן הצד יוכל לירד לסוף כוונתו.

וסיים המגיד מקאזניץ: "ואכן, כך בדיוק עשה רבי אלימלך בעת יושבי או לצידו בהיכלו. תוך כדי שיחתו עם החסיד שנכנס לחדר, פעל למעני טובה גדולה ועצומה בגובהו מרומים, אשר רק אני, בסיעתא דשמיא, ירדתי לסוף דעתו והבנתו אותה!"

ויירא יעקב מאד ויצר לו (ל.ב. ח)

מפרש רש"י: "וירא" – שמא יהרג בעצמו, "ויצר לו" – שמא יהרוג הוא אחרים. מקשים העולם מדוע היה יעקב אבינו ירא שמא יהרוג אחרים והרי הלכה מפורשת היא "הבא להרגך השכם להורגו"? אלא אמר המגיד **מדובנא זי"ע** יש להסביר את הדבר על פי משל: למלך אחד היה יועץ סתרים שהיה הוזה בכוכבים. בקי גדול היה האיש בחכמה זו והמלך העריך אותו מאד, קרבו והעשירו עושר גדול. נתקנאו שרי המלך באיש ובעשרו והוציאו דיבתו רעה אל המלך כאילו הוא מורד במלכותו. קרא המלך את היועץ שיבוא אליו בבחילות, אולם לא גילה לו דבר בשל מה נקרא לבוא אל המלך. כאשר בא לפני המלך, בקשו המלך: ראה נא בכוכבים והגד לי מתי הוא יום מותך?... נבהל האיש והבין כי אין המלך עמו כתמול שלשום, וכפי הנראה כועס עליו המלך ומבקש להענישו קשות, על כן עשה עצמו כאילו הוא מביט בכוכבים ומפעם לפעם אף רשם דברים שונים בפנקסו... לבסוף כשפניו קודרות אמר היועץ למלך: רואה אני בכוכבים כי יום מותי הוא יום אחד לפני מות המלך... נבהל המלך מאד מדברי היועץ על כן מיהר להרוץ את גזר דינו להיום, ואף מינה משמר מיוחד מבחירי משמר המלך שישמרו את היועץ וילוו אותו לכל מקום לכל יאונה לו כל רע הלילה...

כן הוא גם הנמשל: בגמרא (סוטה יג) מובא כי רבקה התנבאה שיעקב ועשו ימותו באותו היום וכמו שנאמר: "למה אשכל גם שניכם יום אחד" (תולדות כז,מה), על כן חשש יעקב שמא יהרוג את עשו ותתקיים נבואתה של אמו...

זיתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר אל עבדיו עברו לפני ורווח תשימו בין עדר ובין עדר (ל.ב. יז)

וכתב רש"י: עדר לפני כרו – כדי להשביע עינו של אותו רשע, ולתוהוה על ריבוי הדורון...

וישלח יעקב מלאכים וכו' בה תאמרין לאדני עשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה ויהי לו שור והמור (ל.ב. ד-ה)
מלאכים ממש (רש"י). שאל הרה"ק רבי אלימלך מליעזרנפס זי"ע בספרו נועם אלימלך: קשה, למה באמת הטריח מלאכים בזה, ולא היה די בשליחות אנשים. עוד קשה למה אמר להמלאכים כה תאמרין לאדוני לעשו, למה לו לומר בביתו להמלאכים על עשו "לאדוני". ועוד למה כתיב לאדוני לעשו, היה לו לומר לאדוני עשו. עוד הקשו כמה שהביא רש"י עם לבן גרתי ותר"י"ג מצוות שמרתי, מה לו לעשו אם שמר מצוות או לא, וכפרט שמסיים למצוא חן בעיניך, וכי כשכיל זה ימצא חן בעיניו. ובמדרש איתא "ויהי לי שור והמור, זה יוסף ומשיח בן דוד, קשה מה לו לעשו עם עניינים אלו.

אלא מסביר הרה"ק בעל הנועם אלימלך זי"ע סוד נפלא בדרך תפילה הצדיקים על בני אדם, וכך הוא כותב בלשונו הק': "דהנה דרך הצדיק, בדברו עם אנשים, אזי הוא מדקדק בדבריו להשכיל, שיהיו דבריו נשמעים במשמעותיותיהם, אחד – דברים כפשוטן, איש המדבר עמו. שנית – הוא עיקר תוכן דבר, שמכוון כאותן הדיבורים שיהיו תפילה ותהננים לפני המקום, ברוך הוא וברוך שמו. ותכוונה בזה, שמסתיר דבריו של התפילה בהדיבורים שמדבר עם האדם, ואינו מתפלל תפילתו הצורך (הצרכה) לו בפירושו, הוא למען המקטרט, שלא יבין כוונתו בדבריו שמכנים בהם תפילה, ולא יקטרט עליו, כי אינו יודע שזה הוא מתפלל..."

ועל פי זה נבין, שיעקב כוון בדברים אלו שאמר למלאכים, גם תפילה להקב"ה, והסתיר את התפילה בדברים פשוטים כדי שלא יכירו המקטרטים בדבר ולא ידעו לעכב תפילתו. ולכן שלח מלאכים ממש, כי רצה שבעת דברם לעשו יכוונו בדבריו רצוי ותפילה לפני המקום, ואין מליץ טוב לפני השי"ת ממלאך ממש. ואמר להם כה תאמרין לאדוני לעשו, שיכוונו בעיקר "לאדוני" הוא הקב"ה, וגם להבדיל לעשו, לרצותו. ויאמרו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי, ומביא רש"י ב' פירושים כי לפני הקב"ה יכוונו ששמר תר"י"ג מצוות וזכות זו תעמוד לו להינצל, וכלפי עשו יכוונו שלא נעשה שר וחשוב אלא גר. ויהי לי שור והמור, כלפי עשו הכוונה כפשוטו, ולהקב"ה יכוונו להזכיר זכות יוסף ודוד...

ואכן, דרכים נסתרות, מיוחדות על אדני החכמה עילאה, נקוטות היו בידי רבי אלימלך, כבואו להשפיע על אדם טובה מאוצרות עליונים. ואחת מאלו, מושתת היתה על דברי חבמינו ז"ל (סנהדרין כו): "למה נקרא שמה של התורה תושיה? – שניתנה בחשאי, מפני השמן". פירש"י: שהוא מקטרט ואמר לא ימסר הלוחות ביד משה. אף רבי אלימלך, מאציל היה, לעתים, ברכה וישועה לאדם, בדרך החשאית של רמז נסתר, למען לא יחוש בכך השמן ולא יקטרט...

וכך סיפר הרה"ק רבי ישראל מקאזניץ זי"ע לבנו הרה"ק רבי משה זי"ע (המזכיר זאת אף בספרו, "באר משה", פרשת תולדות): היה הדבר באחד מביקוריו של המגיד מקאזניץ, בהיכלו של רבי אלימלך בליעזרנפס. בעודם יושבים ועוסקים בסוד שיה שרפי קודש, נכנס אל החדר חסיד אחד, אשר לא ידע כי המגיד מקאזניץ נמצא שם. כאשר ביקש הלה לסגת לאחוריו ולצאת, קרא לו רבי אלימלך וההל לשוחח עימו שיחה ארוכה בנושא כלשהו, אשר לכאורה לא היו אז שעתה ומקומה, וכאילו אין המגיד מקאזניץ נוכח שם כלל.

אמנם, המגיד מקאזניץ, בדעתו הרחבה מני ים, הבין מיד את עומק כוונתו של רבי אלימלך, ופניו צהבו מרוב גיל. הוא חש והבין, כי באמצעות שיחה

דרש הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זי"ע ואמר: בא ונראה מה השביע את עינו של אותו רשע, כלום: אוויר – רווח! כן כל תאוות העולם, הם רק דמיון כאילו יש לו ממשות, ובאמת כלום אין בו!

ועפ"ז אפשר להסביר את הענין ששמים יד על העיניים בקריאת שמע, למען נדע כי רק האמונה בה' היא אמיתית, וכל מה שאתה רואה בעיניך הוא מציאות זמנית ולא ממשית – "רוח אוויר" המטעה את האדם...

לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל (לב. לב.)

בספר "שנות חיים" כתב כאן רמז נחמד: יעקב נאבק ונצח את השטן – הלא הוא שרו של עשו. והנה, יעקב = 182, שטן = 359, וכשיעקב נאבק ומנצח את השטן, יחד הם נהיים 541 כמנין "ישראל"....

(תשואות הן להרה"ג משה שכטר שליט"א – רמת שלמה ירושלים, על שמוסר לנו את מרגליותיו הנמצאים באוצרותיו...)

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (לב. לג.)

אמר הכותב: אביא בפניכם את לשונו הק' של ה"חינוך" על לאו זה, הנראים כאילו הם נכתבו עבור ימים גורליים אלו, בהם נתון העם היושב בארץ ישראל, כאשר אומות העולם מכל הצדדים ובראשם הצורך האיראני ימ"ש הפצים להשמיד את זרע בני יעקב. וזה לשונו הק':

"וישלה יעקב" – יש בה מצות לא תעשה אחת, והיא אזהרת גיד הנשה, שנאמר (בראשית לב. לג.) "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה." והאי לא יאכלו לא נאמר על דרך סיפור, כלומר מפני שאירע דבר זה באב נמנעים הבנים מלאכול אותו הגיד, אלא אזהרת השם יתברך שלא יאכלוהו.

משרשי מצוה זו, כדי שתהיה רמז לישראל שאף על פי שישבילו צרות רבות בגלות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאכדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על ידי המצוה שתהיה לזכרון, יעמוד באמונתם ובצדקתם לעולם. ורמז זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה שהיה שרו של עשו, רצה לעקור ליעקב מן העולם הוא זורעו ולא יבול לו, וציעורו בנגיעת הירך, וכן זרע עשו מצער לזרע יעקב, ולבסוף תהיה להם ישועה מהם, כמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונזשע מן הצער. כן יזרה לנו השמש של משיח וירפאנו מצערנו ויגאלנו, אמן במהרה בימינו.

והלא דבר משמים הוא, שכאשר מיד כשראיתי את דבריו של ה"חינוך", עלה במוחי בהבוק של רגע, שהגימטריא של "גיד הנשה" הוא 377 בדיוק כמו הגימטריא של "טיל אטום איראני"....

כלומר, במצות לא תעשה של "גיד הנשה" יש רמז לישראל כפי דברי בעל החינוך, שאף על פי שישבילו צרות רבות בגלות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאכדו, (אפילו ע"י איומים של שליחת "טיל אטום איראני" הנרמז במילים אלו) אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר.

וזהו "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" – כלומר, בזאת נרמז, כי "לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" – בני ישראל לא יאכלו את הגזירה הזאת הנרמזת במילים "גיד הנשה"....

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה (לב. לג.)

אמר הגר"ש שאקא זי"ע לתלמידיו: בואו ונתבונן! יעקב אבינו ניצח בכירור את שרו של עשו עד שבכה והתחנן לו שלחני כי עלה השחר, אך גם הוא סבל מלחמה זו שצלע על ירכו, ולדורות נתן לנו הקב"ה מצוות לא תעשה של גיד הנשה ליכור את צליעתו ולא את נצחונו (כפי שכתוב "על כן לא יאכלו וכו' כי נגע בכף ירך יעקב") – ולמה? אלא ההסבר הוא: הקב"ה הפיץ שנדע כי המתוכנן עם הכופרים ודעותיהם, גם אם הוא מנצח, יוצא צלע!...

וישתחו אחריו שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. וירין עשו לקראתו ויחבקו וכו' (לב. ג-ד)

בספר "האיש על החומה" מסופר על התפרצות של קבוצת בריונים לביתו של רבה של ירושלים הגה"ק רבי יוסף חיים זוננפלד זי"ע לאחר שלא מצא הן בעיניהם איזה פסק שהוציא, ואימו לרצחו נפש....

בתחילה, הגיב הרב בשלוות נפש ובקור רוח להשתוללותם של הבריונים, שלוות הביכה את הבריונים, שהגבירו את השתוללותם. משהגיעה ההשתוללות לשיא, פרס הרב את חולצתו וגילה את לבו, וכך הודקף לפתע בתנועה זריזה מעל כסאו והתייצב מולם, ואמר להם בקול תקף: "הנני מוכן לקדש שם שמים, ירו בי ורצחוני, אני מהאמת לא אווז כמלא הנימה"....

בתגובה על הצעד המפתיע הזה, נמוגו המתקיפים ויצאו את הבית. מאוחר יותר, ביאר הרב את פשר התנהגותו ואת הסיבה שניצל מהם, על פי מעשה שהיה בעיירה שאדיק שבפולין:

באותה עיירה התגורר מלשין יהודי, שהפיל את חיתתו על יהודי העיירה, צרות רבות הסב המלשין לתושבי העיירה, וכולם פחדו ממנו. בהוצפתו, היה דורש שיתנו לו לשבת בכל שבת כמזרה של בית הכנסת הגדול בעיירה, ולהעלותו לתורה ל"שישי".

באחד הימים נפטר רב העיירה, ובמקומו נתמנה אחד מגדולי התורה, משמיע הרב החדש על מעללי המלשין ועל הוצפתו לבוא לבית הכנסת ולטול לעצמו עליה חשובה, החליט לקיים את מצוות "לא תגורו מפני איש" ולשים קץ להתקלסותו של האיש בכאי בית הכנסת.

באחת השבתות, הופיע הרב בבית הכנסת הגדול, וכאשר קרא הגבאי למלשין לעלות לתורה, הכה הרב בחוקה על העמוד שלפניו ועק: מה לך ולתורה הק', מה לך פה ממה ומשוקין, המוסר ממונם ונפשם של ישראל לשלטונות, לברך על התורה, צא ממא!

המלשין המופתע ניסה בתחילה להכות את המרא דאתרא, אך המתפללים מנעו זאת ממנו. בהרי אף פנה המלשין הנעלב והווקע לעבר דלת היציאה ועוב את המקום, ושלה אצבע מאיימת כלפי הקהל, כאומר: "עוד אלמדכם לקח"....

לאחר כמה חודשים, הוזמן הרב להיות מוהל באחד מכפרי הסביבה, כאשר עשה דרכו בלוית שניים מתלמידיו אל עבר הכפר, הבחינו התלמידים במלשין הדוהר על סוסו לקראתם, פחד גדול תקפם, אך הרב נשאר שלו ושאנן. הסוס הדוהר קרב אליהם, המלשין קפץ ממנו בזריזות, וניגש בצעדים מהירים אל הרב, לתדהמת התלמידים, נעמד "המוסר" על יד הרב, והתכופף כלפיו בהכנעה, והתחנן ואמר: מורנו ורבנו, מלה לי, מוהל לי על מה שעוללתי והטאתי כנגדך, משכילה את דבריו קפץ בחזרה על סוסו ונעלם....

כשהמשיכו התלמידים הנדהמים את דרכם בלווי רבם אל מחוז הפצם, פתח הרב ואמר להם: אסביר לכם את פשר המאורע. כאשר ראיתי את המוסר דוהר ומתקרב לקראתנו, חיפשתי מקלט והצלה באחד מפסקי התורה הק', והנה נודמן לי הפסוק במשלי (כו. יט) "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". מיד התחלתי להרהר ולהפך בזכותו של אותו ברנש, הרהרתי, כמה אומלל הוא וכמה זקוק הוא לרחמים על שפל התהום המוסרי שאילו הדרדר. ומי יודע, אולי אם היה מקבל חינוך נכון בילדותו, לא היה מגיע למה שהגיע.

המשכתי במחשבותי להפך בזכותו, עד שנכמרו רחמי עליו ונעקרה מלבי כל מינה נגדו, ומכיון שכך, פעל כאן הכלל של כמים הפנים לפנים, ונכנסה בלבו מחשבה מובה, והחל להרהר, אולי הרב צודק, שהלא ודאי עשה מה שעשה מתוך כוונה מהורה לשם שמים, ולוא אל לשם קנטור. מתוך מחשבות אלה, נתרכך לבו, והגיע לרגע של הרטה ובקשת מלחה.

משגמר רבי יוסף חיים את סיפורו, אמר: כדברים האלה הרהרתי גם אני בשעה שעמדו מולי החמשת הבריונים והניפו אנרופיהם מולי. את הרעיון הזה למדתי מהרב של שאדיק, אך מצאתי לכך גם מקור בתורה, כאשר באו המלאכים אל יעקב, הם סיפרו לו באנו אל אחיך אל עשו, שהיית אומר אחי הוא, אבל נוהג עמך כעשו הרשע, עודנו בשנאתו.

אמנם עשו שונא ליעקב, אבל גם יעקב שונא אותו, כדכתיב (תהילים קל"ט כא) כי משנאיך ה' אשנא, והנה אחר כך, "וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא לקראתו וארבע מאות איש עמו", כאשר ראה יעקב שהסכנה מתקרבת, מה עשה, וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו, יעקב השתחוה וכפה את מחשבתו, והפך בזכותו של עשו, עד אחיו, עד שנהיה כאחיו ממש, על ידי מחשבותיו לזכות, נתעוררה בו האהדה, ומה כתוב מיד אח"כ, וירץ עשו לקראתו ויחבקו, ומביא רש"י מהמדרש (ספרי פ' בהעלותך פיסקא ט"ז) אמר רבי שמעון בר יוחאי, הלכה היא, בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה, ונשקו בכל לבו....

וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים (לב. כ)

וקשה לומר כי יעקב אבינו ע"ה שנקרא עמוד האמת (תתן אמת ליעקב) יפקיר את השפחות וילדיהן לעשוי, ולכן שם אותם ראשונים? אלא לימוד גדול רואים אנו פה – אמר הגר"א שך זי"ע, כאן רואים מה גדול השיבותם של בעלי יסורים דהרי בני השפחות היו מבוזים ע"י בני האמהות, ומי שכיוו אותה הריהו מצטער ויש לו יסורים, ומי שיש לו יסורים, רבים וכזויותיו, לכן שם אותם יעקב ראשונים כי להם יש את הכי הרבה סיכויים להינצל ולהציל את כולם! משא"כ רחל ויוסף האהובים, להם יש את הכי פחות הסיכויים להינצל, לכן שם אותם אחרונים....

הדפסת והפצת הגליון – נדבת ידידנו היקר הדגול והנכבד
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, מוקיר תורה ולומדיה
הרב מנחם נחום אשר ברגר הי"ו
לע"נ אמו מרת יהודית לאה בת יצחק יעקב ע"ה – נלב"ע טז' כסלו תנצב"ה